

[0042]

19. 'Toa bet meye fin'.

Van deze zeer zelden voorkomende zegswijze vinden we een voorbeeld bij J. Althuysen in zijn Friese vertaling van psalm 49 vs 28 (Friesche Rymlery, II, 260), waar we lezen:

‘Hy ommers sjogt, dat æk dy wyeze stært,
Dat toa gelyk ien gek minsch æk fordært,
In omkomt mey ien onforstannig fet,
In ney zyn dæd *fin*’t wrâdsch naet *mey toa bet*.’

Dat deze constructie ook buiten t Friese taalgebied in gebruik geweest is, blijkt uit een enkele plaats in 't Mnl., waar we *des te bet moghen* vinden, namelijk bij Will. van Hildegarsberch, *Gedichten*, 148, 401: ‘Ende inden clooster gaf hi gave, dat sijs (= sijdes) moghen noch te bet’ (d.w.z. opdat zij (nl. de kloosterlingen) het *daardoor* nog *beter mogen hebben*); voorts aldaar, 104, 87: Menich dienre wert verheven mit dat

hem die heren gheven, dat *hijs* (= hi des) *to bet mach* al sijn daghe' (d.i. Menige knecht komt in goede doen door hetgeen de heren geven, opdat *hij het daardoor* in zijn verder leven *beter zal hebben*).

De uitdrukking *te bet hebben*, waarin *bet* een comperatief (= *beter*) en *te* een oude instrumentalis is, vinden we in 't Mnl. herhaaldelijk b.v. in't *Roelandslied*, vs 904: 'Op Mamet dat si riepen, Dat hise hulp uten diepen (= het diepe water); *Dies si hadden* klein *te bet* (= waar zij weinig *nut van hadden*). Want si verdronken altemet.' In een enkel Hollands dialect b v. in de Utr. Vechtstreek leefde een halve eeuw geleden nog de zegswijze *te bet komme bij*; zo zei men: Hij mot nie' denke, dat-ie *bij* 't sterve van die rijke tante veul *te bet zel komme* (d.w.z. veel voordeel zal hebben).

Ook in 't Ofr. komt *bet* als comparatief voor b.v. in *Jurisprudentia Frisica* (ed. M. de Haan Hettema), Tit. 2, 14: 'in da reed (rede) mey ma seka dyne pent dera wird (= waarheid) *bet*, soma (= dan) in da riucht;' en Tit. 24, 7: 'ende dan aldyr ney (= daarna,) da wird *bet* versteet.' In de Ofri. oorkonden (ed. P. Sipma) vinden we *bet* herhaaldelijk in de zin van *verder*.

Gysb. Japicx heeft *bet* (comparatief) eenmaal, I, 123, 6: 'Ick schoe de holle *bet* op-luwcke (= hoger opheffen);' en ook J.G. van Blom, gebruikt 't in die zin in zijn *Blommekoerke* (1869), s.7: 'Hwet tael baut *bet* de klanken nei Of fiert ús *bet* fen d'ierde wei.' De constructie *te bet* (= te beter) vinden we in de oorkonden op twee plaatsen: O. II, 141, 8:

'Also dat wy reed sint in (= tot) dae reys om manckorum *to bet* to sterckien (= helpen);' en O. II, 142, 10, 'Datze dan firdigh se mey ws to reyzien onder een heer om manckorum to sterckien ende *to bet* in Godis eeren forfulgien.' In't latere Fries heb ik tot nu toe deze constructie *ta bet* alleen aangetroffen bij J. Althuysen in 't bovenaangehaalde *toa bet meye fin* (Mnl.: *des to bet moghen*) in *psalm* 49 vs 28.

Het verbum *meze* heeft hier, evenals 't Nederl. *moghen*, de zin van *kunnen*, zodat de genoemde passage betekent: Hij toch ziet, dat ook de wijze sterven moet, evengoed als een dwaas ('gik minsch' - 'onforstânnig fet'), die na zijn dood niet 't minste voordeel heeft van zijn aardse goed ('t wrâdsch'). De constructie '*toa bet meye fin*' draagt dus, evenals 't Mnl. '*des te bet moghen*' een elliptisch karakter. De oorspronkelijke vorm moet geweest zijn: *toa bet hadde meye fin* (= voordeel kunnen *hebben* van, ten goede kunnen komen, waaruit 't verbum *hadde* (resp *hebben*) weggevallen is.

Chr. Stapelkamp.